

Politisk kronik

1. halvår 2005

Af Lars Bille, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Frem mod årsskiftet var rygterne om, at statsminister Anders Fogh Rasmussen ville udskrive valg umiddelbart efter nytår mere intense og vedholdende, end de rygter der havde været i omløb op til Folketingets åbning i oktober 2004 og under finanslovsforhandlingerne samme år. Meget tyder på, at han faktisk havde planlagt at bruge nytårstalen som et startskud på valgkampen. Men da det frygtelige omfang af Tsunami-katastrofen i Sydøstasien lige efter jul, som også ramte mange danske turister, efterhånden gik op for alle, traf man i sidste øjeblik i Statsministeriet den beslutning helt at afpolitiserer talen og alene koncentrere indholdet om naturkatastrofen. Alt andet havde da også virket malplaceret.

Det indenrigspolitiske stof blev sat på standby, men kun for en kort stund. Partierne og deres organisationer og kampagnestabe var kørt i stilling. Plakater og valgmateriale trykt. Og meldingerne til offentligheden om forskellige initiativer og planer begyndte snart at flyde igen i en lind strøm i et forsøg på at sætte dagsordenen. Således offentliggjorde Socialdemokratiet den 4. januar et skatteudspil, der skulle være nemmere at forklare for vælgerne, end det der allerede var i cirkulation, og som efterhånden var blevet forældet af nye regler, regeringen siden havde gennemført.

Hovedindholdet i forslaget var at lette skatten på arbejde for de små og mellemstore ind-

komster med 7,5 milliarder kroner. Det ville ifølge partiet øge beskæftigelsen med 15.000. Desuden var der et loft over prisen på dagsinstitution sat til maksimalt 1.000 kroner per barn. Regningen skulle primært betales ved at hæve topskatten, erhvervsskatterne og gennemføre en skarpere skatteligning, samt ved at lade boligskatter og afgifter vokse med den almindelige løn- og prisudvikling. Udspillet blev omgående fuldstændig afvist af regeringspartierne. De fastholdt deres skat-testop.

Skatteplanen indgik som et element i »Made in Denmark« som Socialdemokraterne offentliggjorde den 16. januar. Det var en samlet plan for en kraftig forøgelse af beskæftigelsen med 100.000 ny jobs i løbet af 10 år gennem blandt meget andet massive investeringer i folkeskolen og forskningen samt fremrykning af store investeringer i jernbanelinjen og i boligsektoren. Planen præsenterede således partiets overordnede politik forud for den kommende valgkamp.

Den 9. januar afholdt Det Radikale Venstre sit traditionelle nytårsstævne på Nyborg Strand med statsminister Anders Fogh Rasmussen, Socialdemokraternes formand Mogens Lykketoft og de radikales leder Marianne Jelved som deltagere. Anders Fogh Rasmussen benyttede anledningen til at komme med en særdeles betydningsfuld og vidtrækkende politisk erklæring. Han sagde, at

regeringen ville forholde sig åbent og fordomsfrit til Velfærdskommissionen, når den kom med sin rapport i slutningen af 2005. Hvis den viste behov for, at der skulle træffes politiske beslutninger, skulle de træffes med så bredt et flertal som muligt, hvilket han præciserede til, at det mindst skulle omfatte Socialdemokraterne. En i sig selv meget vigtig tilkendegivelse.

Lige så vigtigt var det, at han tillige erklærede, at de politiske beslutninger, der måtte blive truffet, først skulle træde i kraft efter et folketingsvalg, så vælgerne kunne bedømme politikerne på det konkrete indhold af beslutningerne. Sporene fra efterlønsreformen i 1998 skræmte. Da Mogens Lykketoft ikke så nogen grund til at ændre på hverken dagpenge eller efterløn, tilsluttede han sig Anders Fogh Rasmussens køreplan. Denne alliance passede bestemt ikke værtinden. Marianne Jelved havde gentagne gange fremhævet – og gentog det også på mødet – at der var behov for reformer på disse områder, og at det ikke kunne vente til udgangen af årtiet.

Der var hermed skabt en offentligt udtalt politisk forståelse mellem de to største partier om, hvorledes timingen af et endog særdeles vigtigt element i den fremtidige velfærdspolitik skulle være, en forståelse og alliance, som det kunne være endog meget vanskeligt for de andre partier at ændre ved. Et meget vigtigt tema, som givetvis ville være centralt for mange vælgere i en kommende valgkamp, var dermed godt og grundigt demonteret af de to hovedmodstandere.

Den 18. januar oprandt så dagen, som alle havde ventet og forberedt sig på, da statsministeren bad om ordet for at afgive en særlig erklæring i henhold til Folketingets forretningsordens paragraf 19, stk. 3: Der skulle afholdes folketingsvalg den 8. februar 2005. Om noget overraskelsesmoment, som tidligere statsministre taktisk har benyttet sig af for at vinde initiativet fra begyndelsen, var der

således slet ikke tale. Det vidner også det faktum om, at alle partierne havde annoncer i aviserne dagen efter.

Det var åbenlyst for enhver, at valget ikke blev udskrevet, fordi regeringen var kørt fast og derfor måtte have vælgerne til at løse op for en politisk hårnude, således som det eksempelvis var tilfældet med de mange valg i 1970'erne. Det forsøgte statsministeren da heller ikke at give det udseende af. Hans motivering var blottet for enhver antydning af politisk begrundelse for valget. Han havde kigget lidt i kalenderen for at se, hvornår det ville være mest praktisk at holde valg. Helst havde han set det afholdt i januar, men her kom naturkatastrofen i Asien på tværs. Hensynet til at få følgelovgivningen vedrørende strukturreformen endeligt forhandlet på plads i et nyvalgt folketing inden kommunalvalgene den 15. november spillede ind, men når alt kommer til alt, er det rimeligt at påstå, at meningsmålingerne et stykke tid havde vist, at regeringen og dens støtteparti stod til at kunne bevare flertallet, og at tiden derfor var inde til at indkassere gevinsten nu. Noget sådant kan en statsminister anstændigvis – endnu ikke i hvert fald – sige åbent fra folkestyrets fornemste talerstol.

Netop fordi der ikke var en umiddelbar politisk strid, der skulle løses, var der heller ikke et enkelt eller to temaer, der kom til at dominere valgkampen. Regeringen spillede ud med at afgive valgløfter til en samlet sum af 24 milliarder kroner til blandt andet forskning og udvikling, børnefamilierne, sygehuse, ældre og miljøet. Den lovede at fastholde skattestoppet og den stramme udlændingepolitik. Hermed var udgiftsniveauet sat, og de andre partier stod ikke tilbage, men fulgte pænt efter med deres løfter, og det i et sådant omfang, at det i mediernes behandling af kampagnen efterhånden gik hen og blev et tema i sig selv. Selvfølgelig var der forskel på partiernes opfattelser af, hvem der skulle betale mere og hvem mindre, hvem der skulle

have lidt mere end andre, ligesom der var forskellige opfattelser af, om der var økonomisk råderum til at afholde udgifterne, om beregningerne af væksten i beskæftigelsen var korrekte osv. Tilbage stod et billede, hvor det måtte være vanskeligt for vælgerne at finde en klar og markant ideologisk forskel mellem regering og opposition. Derfor kom det til at spille en rolle, hvem vælgerne havde den største tillid til ville være den bedste leder af den kommende regering. Og i det spørgsmål stod Anders Fogh Rasmussen med et klart forspring, som det ville være meget vanskeligt for Mogens Lykketoft at indhente.

Lederproblematikken blev yderligere understreget af, at medierne endnu en gang – og endnu en gang fejlagtigt – lancerede og dækkede valget som et præsidentvalg med hovedvægt lagt på personer og processer og det på trods af, at det danske valgsystem og partisystem er ganske anderledes end det amerikanske og engelske, hvorfra en væsentlig inspiration til den politiske kommunikation blev hentet. Professionaliseringen og kapitalintensiveringen af de danske valgkampe blev med 2005- valgkampen endnu mere markant.

Når nu stort set alle emner i spredt fægtning blev inddraget i kampagnen, var det alligevel bemærkelsesværdigt, at eksempelvis hverken den danske militære tilstedeværelse i Irak eller den meget omfattende strukturreform kom til at spille nogen som helst rolle. Men der er vel også trods alt grænser for, hvad der kan overkommes, når afskaffelsen dankortgebyret på 50 øre i en periode krævede fuld opmærksomhed. At EU ikke blev berørt kan derimod ikke undre. Her holdt partierne sig nemlig strikte til traditionen, og lod det spørgsmål være op til en kommende folkeafstemning at debattere.

Den 8. februar afgjorde 4.003.616 stemmeberettigede vælgere, hvem af de 947 kandidater, heraf 299 kvinder, fordelt på 10 opstillingsberettigede partier, der skulle indvælges.

Valgdeltagelsen faldt fra 87,1 til 84,5 (se tabel 1). Der var således ikke tale om et mobiliseringsvalg, men snarere om et bekræftelses- eller repetitionsvalg, idet flere af de betydningsfulde forandringer valgt i 2001 havde resulteret i, blev bevaret.

Venstre fastholdt således stillingen som Danmarks største parti trods en tilbagegang på fire mandater. Socialdemokratiet fortsatte tilbagegangen med et tab på fem mandater og tangerede med kun 25,8 procent af de afgivne stemmer det historisk lave resultat fra 1973. Tilbagegang for de to største partier: Så meget for pressens præsidentvalgstema!

Der blev ikke ændret på, hvem der skulle have regeringsmagten. Noget af Venstres tilbagegang blev opvejet af, at Det Konservative Folkeparti vandt to mandater og dermed for første gang siden 1984 kunne notere en mandatfremgang. Og da Dansk Folkeparti fortsatte fremgangen fra de foregående valg og yderligere cementerede positionen som det tredjestørste parti, var der et klart flertal for regeringens fortsættelse. Den historiske forandring, der var sket i 2001 – at der kunne dannes et flertal bestående alene af partier til højre for midten – blev altså opretholdt. Det vil sige, at det traditionelle center i dansk politik fortsat var uden direkte indflydelse på flertalsdannelsen.

Målt alene på stemmemæssig fremgang var valgets absolutte vinder Det Radikale Venstre, der næsten fordoblede sin tilslutning, en fremgang der især blev hentet blandt de stor-københavnske yngre og veluddannede vælgere, dem som de mindre venligt stemte over for de radikale døbte caffè latte segmentet. Men målt på graden af parlamentariske indflydelse var Det Radikale Venstre altså et af valgets tabere. Dets 17 mandater kunne ikke rigtig bruges på den måde de radikale historisk havde været vant til.

Det traditionelle center blev også svækket i den forstand, at det hverken lykkedes for Kristendemokraterne under ledelse af dets nye formand Marianne Karlsrose eller for Centrum-Demokraterne at komme over spærregrænsen. Mens det før var sket, at Kristendemokraterne havde formået at vende tilbage til Folketinget ved det næste valg, blandt andet i kraft af en dengang relativt velfungerende partiorganisation, må udsigterne for et comeback til Centrum-Demokraterne anses for at være yderst minimale. Partiet havde altid haft, og har stadig, en svag partiorganisation med ganske få medlemmer, og partiet har altid været endog meget afhængig af partileders gennemslagskraft i medierne. Med Mimi Jakobsens beslutning om, at hun ville trække sig som formand for partiet, hvis det ikke opnåede at blive repræsenteret i Folketinget, var det vanskeligt at se, hvem der ville være i stand til at løfte opgaven.

Det nye ved valgresultatet var, at der for første gang siden 1973 kun var syv partier repræsenteret i Folketinget, at der for første gang siden 1973 kun var et parti i centrum – i traditionel forstand, idet indholdet i begreberne venstre – centrum – højre med de værdipolitiske emners stigende betydning i forhold til de traditionelle fordelingspolitiske emner var under forandring.

Det nye var også, at det for første gang siden 1920 var lykkedes en statsminister fra Venstre at fortsætte som statsminister efter et valg. Regeringsdannelsen var realistisk set givet på forhånd, men statsminister Anders Fogh Rasmussen var dog nødt til at gennemføre en runde med samtlige partier inden han koncentrerede sig om forhandlingerne med regeringens støtteparti Dansk Folkeparti. Her gjorde han det klart, at regeringsgrundlaget alene ville blive skrevet af Venstre og Det Konservative Folkeparti. Det svarede ikke til de forhåbninger støttepartiet havde gjort sig, men derved blev det.

Den 17. februar præsenterede regeringen grundlaget »Nye Mål« for de næste fire års arbejde, et omfattende dokument på 86 sider og dermed det mest omfattende regeringsgrundlag og den mest detaljerede plan for den offentlige økonomi nogensinde. Det er selvfølgelig ikke muligt bare tilnærmelsesvis at give en rimeligt dækkende beskrivelse af indholdet. Selv fremhævede regeringen, at det helt overordnede mål var at gøre Danmark til et førende vækst-, viden- og iværksættersamfund, der skulle bringe Danmark frem til at blive verdens mest konkurrencedygtige samfund. I den forbindelse ville regeringen udpege et særligt globaliseringsråd med bred repræsentation fra relevante sektorer i samfundet, som skulle rådgive regeringen om strategien og bidrage til, at strategien kunne blive gennemført. Statsministeren satte sig selv ved bordenden og signalerede derved den betydning regeringen tillagde rådets arbejde. Alle løfterne fra valgkampen var indarbejdet i regeringsgrundlaget med angivelse af år for år, hvornår den ville indfri dem.

Vigtigst blandt partiernes reaktioner på planen var Dansk Folkepartis. Pia Kjærsgaard fandt, nu da partiet ikke havde haft direkte indflydelse på regeringsgrundlaget, at regeringen havde spændt buen så hårdt, at det ville blive meget svært at finde penge ud over det, regeringen lovede. Men de skulle findes, for Dansk Folkeparti havde også afgivet løfter til vælgerne under valgkampen, og de skulle også indfris. Hun forudså derfor en mere spændende valgperiode end regeringens relative rolige første tre år.

De andre partier fandt hver deres område, hvor de kunne sætte en kritik ind. Eksempelvis fandt Socialdemokraterne, at regeringen ikke havde fremlagt en tydelig plan for at skaffe 60.000 flere i arbejde, hvilket var fundamentet for, at regeringens økonomiske plan kunne hænge sammen. Flere påpegede, at fastholdelsen af skatteløftet ville have urimelige sociale konsekvenser for de mindrebemidlede. Men

der var trods alt ingen der totalt afviste at gå ind i forhandlinger om de mange enkeltområder, når de kom til behandling.

Det ville da også stride mod den danske parlamentariske forhandlingskultur, og det ville ikke mindst afskære dem fra at udnytte den åbning Dansk Folkeparti havde givet for, at partiet i givet fald var parat til at finde flertal uden om regeringen for dets synspunkter. Muligheden blev i øvrigt ganske tydeligt markeret ved Folketingets åbningsdebat, hvor Dansk Folkeparti fremsatte et beslutningsforlag, der pålagde regeringen at sætte flere penge bag en ny kræftbehandlingsplan. Forslaget fik omgående støtte fra Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten. Logikken i Dansk Folkepartis taktik var ifølge Kristian Thulesen Dahl, at kunne partiet ikke få indflydelse ved at gå gennem glasdøren i Statsministeriet, måtte partiet tage indflydelsen i Folketinget. Så var det markeret.

Regeringsdannelsen forløb uproblematisk, men blev alligevel krydret med lidt uventet dramatik. Midt i processen kunne TV2-Nyhederne oplyse, at Familie- og forbrugermminister Henriette Kjær to gange inden for de seneste fire måneder var blevet dømt som dårlig betaler ved retten i Gentofte. Hendes mand, der tidligere havde været pressechef i Det Konservative Folkeparti, påtog sig det fulde ansvar for de ubetalte regninger. Men da pressen kunne oplyse om yderligere rod i ministerens privatøkonomi, valgte hun den 16. februar at gå af.

Den 18. februar præsenterede statsministeren den nye regering, som kun rummede få ændringer (se tabel 2). Mest betydningsfuldt var det, at Bertel Haarder igen blev undervisningsminister. Det var en et klart signal om den vægt regeringen lagde på uddannelse. Ulla Tørnæs blev i stedet udviklingsminister. Bertel Haarder overtog også kirkeministeriet efter den kontroversielle Tove Fergo, som der ikke længere var plads til i regeringen. To nye

kom til. Den ene var Rikke Hvilshøj fra Venstre, som blev minister for flygtninge, indvandrere og integration. Den anden var den konservative Lars Barfoed, som blev minister for familie- og forbrugeranliggender. Der skete også nogle enkelte flytninger af ressortområder, idet trafikminister Flemming Hansen også blev minister for energi, som før hørte under økonomi og erhvervsministeren. Til gengæld afleverede Flemming Hansen de nordiske anliggende til miljøminister Connie Hedegaard.

Ud over regeringens forbliven ved magten, og at midten stadig var uden betydning for flertalsdannelsen, var valgets vigtigste umiddelbare konsekvens, at det førte til, at hele fem partiledere fra partier, der havde deltaget i valget, besluttede at træde tilbage. Mimi Jakobsens afgang er omtalt ovenfor. I hendes sted blev Bjarne Møgelhøj valgt på et ekstraordinært landsmøde den 25. juni. Den 3. juni meddelte Marianne Karlslose, at hun trak sig som formand for Kristendemokraterne. Ny formand ville blive valgt på partiets landsmøde til oktober. Desuden valgte Rune Engelbreth Larsen fra Minoritetspartiet også at træde tilbage. Men det virkelig politisk betydningsfulde var dog, at både Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis formænd trådte tilbage.

Allerede under selve valgkampen forberedte fløjene i Socialdemokratiet sig på, at et nyt formandsopgør ville blive udløst, når – og ikke hvis – partiet led nederlag. Det var nemlig symptomatisk for den socialdemokratiske valgkamp, at den bar præg af, at der langt ind i partiorganisationen ikke var en tro på, at det ville lykkes at vælte den siddende regering. Poul Nyrup Rasmussen og Henrik Dam Kristensen kom hjem fra Bruxelles for at støtte lige netop de kandidater, de sympatiserede med, og Svend Auken og Frank Jensen holdt sig ikke tilbage fra at kritisere ledelsen for ikke at lægge nok vægt på de kvindelige værdier under valgkampen. Osv., osv.

Mogens Lykketoft tog resolut konsekvensen af valgnederlaget og den interne situation i partiet. Han meddelte på selve valgaftenen, i en af de efter mange iagttages mening bedste taler han har holdt, at han trådte tilbage som formand for partiet. Ekstraordinær kongres ville blive afholdt den 12. marts. Ifølge pressen overvejede Frank Jensen fra Aukenfløjen og Henrik Dam Kristensen fra Nyrupfløjen, om de skulle kandidere. Sidstnævnte fik støtte fra LO, 3F og Dansk Metal. Der var også røster fremme om, at den generation, de tilhørte, skulle springes over, og at det, partiet havde brug for, var at bygge en yngre kandidat op, og at det helst skulle være en kvinde. Mette Frederiksen, som for alvor var brændt igennem under valgkampen, blev nævnt. Det samme blev det nyvalgte medlem af Folketinget, tidligere medlem af Europaparlamentet Helle Thorning-Schmidt. Begge afviste dog at være kandidater.

De socialdemokratiske borgmestre og andre dele af baglandet advarede imod, at formandsvalget blev afgjort via kabaler lagt i de christianborgske korridorer. Der tegnede sig derfor en stemning for, at der burde være mere end én kandidat, og at valget skulle afgøres ved en urafstemning blandt samtlige medlemmer. Den 10. februar stod det klart for Henrik Dam Kristensen, at hvis han blev valgt til formand, ville det betyde en forlængelse af fløjkrigen. Han meddelte derfor, at han ikke var kandidat. I stedet meddelte Helle Thorning-Schmidt, at hun nu havde besluttet sig for at stille op trods sin tidligere afvisning. Hun fik omgående støtte fra de fleste fra Nyrup-fløjen og fra LO. Frank Jensen afsluttede sine sonderinger samme dag og meddelte så den 11. februar, at han også stillede op. De fleste fra Auken-fløjen tilkendegav deres støtte til ham. Luftfartsfunktionærernes formand Nicolas Fischer annoncerede, at han også gerne ville kandidere, men der var ingen partiforeninger, der ville foreslå ham som kandidat.

De to kandidater repræsenterede meget forenklet sagt partiets højrefløj og partiets venstrefløj. Frank Jensen mente ikke, at klassekampen var død. Uligheden i samfundet var steget under den borgerlige regering, og han ville derfor arbejde for at skabe en retfærdigere fordeling af goderne ved at stå i spidsen for et mere venstreorienteret parti. Helle Thorning-Schmidt var af den opfattelse, at hvis Socialdemokratiet blev mere venstreorienteret, ville muligheden for at genvinde regeringsmagten gå tabt. Hun kunne ikke forstå, at partiet skulle rykke til venstre, blot fordi Venstre kaldte sig et midterparti. Hun ville søge mod midten, søge indflydelse og indgå forlig. På det omstridte udlændingsespørgsmål erklærede Frank Jensen, at tilknytningskravet i udlændingeloven stred mod internationale konventioner, og at det skulle ændres. Det fandt Helle Thorning-Schmidt var et kursskifte og var lodret uenig med ham.

Sådan cirka var i meget kondenseret form de grundholdninger, de præsenterede på deres møder rundt i landet samtidig med, at de begge med overbevisning erklærede sig som den rette person til at samle partiet. Det kunne forekomme som en uoverstigelig opgave, idet begge fløje med ildhu og – næsten – alle midler og beskyldninger kastede sig ind i kampen. Netop den udsigt overbeviste Frank Jensen om, at det rigtige ville være, at han forlod Folketinget ved næste valg, hvis han ikke blev valgt til formand. Der skulle ikke være en Frank Jensen fløj efter formandsvalget.

På partiets kongres den 12. marts tog Mogens Lykketoft afsked som formand med ordene, at ingen skal blive på sin post, når det, man har sat sig for, ikke kan lykkes. Han lagde så herefter skylden for valgnederlaget på fagbevægelsens mindskede økonomiske støtte, mediernes dækning af valgkampen og de radikales beklikkelse af Socialdemokraternes troværdighed i udlændingepolitikken. De to formandskandidater anbefalede sig selv uden

at der kom nyt frem. En enkelt sætning blev dog hængende bagefter, nemlig Helle Thorning-Schmidts selvsikre, men på sigt farlige udtalelse: Jeg kan slå Anders Fogh.

Kongressen vedtog at sende valget af formand til urafstemning blandt de omkring 52.000 medlemmer. Når man tager hele den socialdemokratiske bevægelses organisatoriske historie og image i betragtning, må den beslutning nærmest karakteriseres som revolutionerende. Et markant skridt i den langvarige omstilling og modernisering af partiet var dermed taget. De næste skridt afhang af hvem medlemmerne foretrak som formand.

Resultatet af afstemning blev offentliggjort den 12. april. Med 24.261 stemmer til Helle Thorning-Schmidt mod Frank Jensens 21.348 stemmer vandt hun klart, men ikke klart nok til at hendes modstandere var knock-outet, blot groggy. I sin takketale kritiserede hun partiets hidtidige kurs, bekendtgjorde at partiet nu sagde endegyldigt farvel til billedet af Socialdemokraterne som topstyret og betonagtigt. Partiet tog nu fat på en ny begyndelse. Al fløjkrig måtte stoppe, og at det var alvorligt ment, understregede hun ved at erklære, at de, der ikke ville være med, måtte blive hjemme. Dristigt af et 38-årigt nyvalgt folketingsmedlem, som endnu ikke havde holdt sin jomfrutale i Folketinget, og som var temmelig uerfaren udi det specielle christiansborgske miljø med dets mange fælder, fristelser og snubletråde. Men hun kunne gå til opgaven med den styrke og legitimitet, der lå i, at hun var den første formand for partiet, som var valgt direkte af medlemmerne.

Partiet havde fået en ny formand, men derfor ikke nødvendigvis en ny politik. Den bliver fastlagt af partiets kompetente organer herunder først og fremmest af folketingsgruppen. Derfor var det selvfølgelig afgørende, hvordan de ledende poster i folketingsgruppen blev fordelt. Her fik hun afslag fra en stribe af de fremtrædende Frank Jensen støtter, her-

under fra Frank Jensen selv. Den nye gruppeledelse var derfor uden toneangivende repræsentanter fra Auken-fløjen. Gruppeformand blev Jan Petersen, næstformænd Mette Frederiksen, som ikke havde meldt ud hvem hun støttede som formand, og Henrik Sass Larsen, gruppeseekretær Poul Andersen. Den indflydelsesrige post som politisk ordfører gik til Lotte Bundsgaard. Den 17. april godkendte hovedbestyrelsen hendes kandidater til næstformandsposterne i partiet, borgmester i Hillerød Nick Hækkerup og borgmesterkandidat i Århus Nicolai Wammen. Dermed var det kommunale bagland taget med i ledelsen med nye repræsentanter.

Fordelingen af ordførerskaber blev grebet lidt anderledes an denne gang. Hvert gruppe-medlem blev bedt om at udfylde et skema, hvori de redegjorde for deres kompetencer og ønsker for fremtiden. Herefter havde hver enkelt af dem en samtale på 15 minutter med formanden. Svend Auken – medlem af Folketinget siden 1971 – gennemførte dog medarbejderudviklingssamtalen, som han kaldte den, uden at have udfyldt skemaet. Det hindrede dog ikke, at han blev EU-ordfører, en vigtig post med et hovedansvar for at få de mange skeptiske socialdemokratiske vælgere til at stemme ja til EU-forfatningstraktaten, som var berammet til at blive sendt til folkeafstemning den 27. september.

Med eller uden skema, efterlønsordfører Bjarne Laustsen blev fjernet fra posten, fordi han offentligt havde sagt, at Helle Thorning-Schmidts udmeldinger om, at det kunne diskuteres, om personer under 40 år fortsat kunne regne med at få efterløn, ikke var partiets politik. Her statuerede den nye formand uden at ryste på hånden et eksempel. En af Frank Jensens varmeste støtter Sandy Brinck blev velfærdsordfører, et nyopfundet ordførerskab med blandt andet efterløn og pensionsreform som område. Det tog ifølge pressen kun 17 minutter for folketingsgruppen den 18. april at godkende den fordeling af

ordførerposterne, som formanden fremlagde. Et generationsskifte var gennemført hurtigt og effektivt.

Helle-effekten vist sig dels med fremgang i meningsmålingerne, dels med en fremgang i medlemstallet på 4.000 nye medlemmer, som dermed var oppe på 56.000. Men det varede ikke ved. Den politiske hverdag meldte sig. Der opstod i begyndelsen af juni uro i folketingsgruppen over, at partiformanden uden på forhånd at have orienteret gruppen havde ansat Mogens Lykketofts gamle spindoktor Boje Hviid. Flere mente desuden, at han havde optrådt illoyalt under valgkampen. Blandt andre luftede Sandy Brinck sin utilfredshed offentligt. På et gruppebestyrelsesmøde den 2. juni krævede partiformanden i utvetydige vendinger, at den offentlige kritik af ledelsen stoppede omgående. Det fremkaldte efterfølgende anklager om brutal og arrogant ledelsesstil fra en række lokale partiformænd.

Der opstod også uro i gruppen den 22. juni over den integrationsaftale partiet havde indgået med Venstre, Det Konservative Folkeparti og Dansk Folkeparti. Flere mente, at partiets ledelse i bar iver efter at indgå forlig med regeringen var gået for langt i strammingerne af de krav, der stilledes til de udlændinge, der skulle integreres. For meget pisk og for lidt gulerod. En af kritikerne var Sandy Brinck. Den 24. juni tog hun konsekvensen af sin uenighed med den politiske linie den nye ledelse havde lagt og meddelte, at hun forlod Folketinget for at blive fuldmægtig i Amtsrådsforeningen. Hendes afgang gav anledning til, at flere, herunder næstformanden i gruppen Mette Frederiksen, ønskede en debat om partiformandens ledelsesstil. Helle-effekten aftog, og meningsmålingerne dykkede igen ned til det samme niveau som valgresultatet. Der var nu en skarp kritiker mindre i gruppen, og på sigt kunne det måske øge mulighedernes for at skabe indre ro i partiet. Uden en sådan er det ikke muligt for et parti at skabe fremgang, hverken med hensyn

til at øge vælgertilslutningen eller med hensyn til at opnå parlamentarisk indflydelse.

Allerede under urafstemning i slutningen af 2004 blandt Socialistisk Folkepartis medlemmer om partiets holdning til den nye EU-forfatningstraktat, var der forlydende fremme om, at partiets formand Holger K. Nielsen ville gå af, hvis medlemmerne stemte nej. Nu blev det et klart ja, så der skete ikke noget. Men da partiets vælgertilslutning endnu en gang havde været vigende ved et folketingsvalg, traf han beslutningen om at træde tilbage efter 14 år på formandsposten. Tiden var inde til at gennemføre et generationsskifte. Efter lidt indledende spilfægtier endte det med, at tre kandidater stillede op: Villy Søvndal, Pia Olsen og den i offentligheden relativt ukendte Meta Fuglsang. Kun Villy Søvndal var medlem af Folketinget. Partiet havde tradition for i fuld offentlighed at føre undertiden ganske ophedede debatter om den politiske linie: traditionalister over for fornyere, børnebanden over for de gråskæggede, for og imod unionsudvikling i EU, venstrefløj over for højrefløj osv. osv., så kampen om formandsposten fremstod derfor som langt mindre skelsættende og dramatisk end den tilsvarende kamp i Socialdemokratiet.

Hovedbestyrelsen var næsten ligelig delt i spørgsmålet om, hvorvidt det var landsmødet, som det hidtil havde været, eller en urafstemning blandt medlemmerne, der skulle afgøre formandsvalget. Det ville blive afgjort på landsmødet den 2.-3. april. Hvis forslaget om urafstemning ikke blev vedtaget, skulle de delegerede fra partiforeningerne derfor være forberedt på, at valget kunne finde sted på landsmødet. Efter en del forvirring traf landsmødet dog beslutning om at ændre partiets vedtægter vedrørende valg af formand, så det nu og fremover var medlemmerne, der valgte partiformand. Med tre kandidater var der en risiko for, at de omkring 8.000 medlemmer fordelte stemmer således, at ingen af dem fik 50 procent af de afgivne stemmer. I

så fald skulle der afholdes endnu en runde mellem de to, der havde fået flest stemmer.

Det blev dog ikke nødvendigt med en ekstra runde. Den 28. april offentliggjordes resultatet. Villy Søvndal fik næsten 60 procent af de 6.114 afgivne stemmer, Pia Olsen godt 34 procent og Meta Fuglsang knap 7 procent. Stemmeprocenten var 78,5. Den nye formand proklamerede, at Socialistisk Folkeparti nu ville blive skarpere i sin kritik ud fra et tydeligere venstreorienteret standpunkt. Socialistisk Folkeparti rykkede til venstre, Socialdemokratiet mod midten, hvis ellers de nyvalgte formænd tegnede deres respektive partiers linie.

Folketingsvalg, regeringsdannelse og partilederskiftene må så afgjort betegnes som de væsentligste partipolitiske begivenheder i dette halvår. Men der skete dog også andet af betydning. Vigtigst var vedtagelsen af strukturreformen. Hovedforliget var indgået mellem regeringen og Dansk Folkeparti i sommeren 2004, men der var stadig mulighed for de andre partier til at påvirke indholdet af de i alt 50 lovforslag, der skulle udmønte forliget i konkret lovgivning. Der opnåedes enighed mellem regeringen, Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre om de fremtidige kommunegrænser. De eksisterende 271 kommuner blev – for langt hovedpartens vedkommende gennem frivillige sammenlægninger – reduceret til 98. De blev også enige om, at alle der berørtes af reformen skulle have medindflydelse på deres situation, og at der skulle tilstræbes tryghedsaftaler dog uden en egentlig garanti mod fyringer. Der opnåedes kun delvis enighed om reformerne inden for sundheds- og undervisningsområdet, mens lovgivningen inden for social-, beskæftigelses-, skatte- og økonomiområdet gennemførtes alene med de oprindelige forligspartiers stemmer. Da de sidste love var blevet vedtaget den 17. juni, var det knap halvdelen af strukturreformens samlede lovkompleks, der også havde fået stem-

mer fra Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre.

Den målsætning den nye socialdemokratiske ledelse havde om at præge udviklingen ved at indgå i så mange forlig med regeringen som muligt var således kun delvist blevet opfyldt. De socialdemokratiske forhandlere forklarede det med, at de forhandlede med en regering, der på forhånd havde sit flertal i orden og derfor slet ikke var interesseret i give indrømmelser for at opnå løsninger med et bredt flertal bag. Det afviste regeringen selvfølgelig. Den forklarede det med dårlige ledelse hos det store oppositionsparti. Helle Thorning-Schmidt måtte således konstatere, at selvom viljen var der, var det vanskeligt for partiet at forhandle regeringen ud af regeringskontorerne.

Det ville det forsat være, så længe regeringen havde et fornuftigt forhold til sit støtteparti. Det forhold kom på en prøve, da kulturminister Brian Mikkelsen den 8. april meddelte, at regeringen udskød salget af TV2 på ubestemt tid, fordi der verserede en række sager om ulovlig statsstøtte til stationen ved EF-domstolen, sager som skabte usikkerhed om TV-stationens økonomi. Beslutningen var truffet uden Dansk Folkepartis medvirken trods det forhold, at salget indgik i det medieforlig, regeringen havde indgået alene med Dansk Folkeparti. Vreden var derfor stor og partiet satte trumf på ved at melde sig ud af medieforliget. Det forlangte sikkerhed for, at salget blev gennemført, og at kulturminister Brian Mikkelsen fik frataget ansvaret herfor.

Den 17. maj afholdtes et forsoningsmøde med statsministeren, og Dansk Folkeparti fik sin vilje fuldt ud. Salget ville blive gennemført, også selvom det først blev efter udløbet af medieforliget i 2006, og finansminister Thor Pedersen fik ansvaret for salget. Herefter indtrådte Dansk Folkeparti igen i forliget, ikke mindst fordi ansvaret ikke længere lå hos den konservative kulturminister. I det he-

le taget var forholdet mellem de konservative og Dansk Folkeparti langt fra harmonisk, for nu at udtrykke det mildt. Det viste sig både i dets modstand mod miljøminister Connie Hedegaards forslag til, i hvilke områder ved de danske kyster der kunne udstykkes sommerhusgrunde og i deres krav om, at hun skulle opgive sin offentligt udtalte modstand mod at godkende det ulovligt opførte Bilkavarehus i Horsens, nu hvor Vejle Amt efterfølgende havde vedtaget et tillæg til regionsplanen, der lovliggjorde byggeriet. Viderebehandlingen af den sag blev – også fordi der blev rejst tvivl om Connie Hedegaards habilitet på grund af hendes tidligere udtalelser – flyttet til justitsministeriet trods miljøministerens højlydte protester.

Efter at have konsulteret partierne bag den nationale aftale om, hvordan EU's nye forfatningstraktat skulle fortolkes i Danmark, meddelte statsministeren den 28. februar, at der ville blive afholdt folkeafstemning den 27. september. På tidspunktet for meddelelsen var der ifølge meningsmålingerne et endog meget klart flertal af jastemmer. Det var på baggrund af en sådan øget positiv EU-holdning i befolkningen, et stort valgnederlag ved EU-parlamentsvalget i juni 2004, omfattende økonomiske problemer samt intern uenighed om den politiske linie, at JuniBevægelsen samledes til landsmøde den 2. april. Mange af bevægelsens topfolk forlod ledelsen, blandt dem Drude Dahlerup og Niels I Meyer, som satte sig i spidsen for en ny EU-kritisk og centrum-venstre orienteret tænketank Ny Agenda.

Fremtiden kunne derfor se nok så sort ud for EU-modstanderne, men de fik hjælp fra en ganske uventet kant. Den 29. maj stemte 55 procent af de franske vælgere nej til forfat-

ningstraktaten, et nej som blev gentaget kort tid efter i Holland. EU var kastet ud i en krise. Meningsmålingerne i Danmark skiftede brat og viste nu også et klart nej. Den 16. juni udsatte statsministeren den planlagte folkeafstemning med den diplomatiske formulering, at i lyset af den usikkerhed, der var skabt, ville politikerne give alle et års tænkepause.

Det partipolitiske samarbejdsmonter forblev uændret i løbet af dette halvår. Vælgernes afgørelse den 8. februar havde som nævnt ikke ændret ved de grundlæggende magtforhold i Folketinget. Men der kunne dog spores nogle svage understrømme, som måske kunne vokse sig stærkere. Regeringen var begyndt på den anden periode. Det kunne derfor blive vanskeligere at overbevise de meget liberalt orienterede vælgere, der ønskede en hurtigere og mere omfattende gennemførelse af en ægte liberal politik, om, at de stadig måtte væbne sig med tålmodighed. Der rumledes med en ny liberal partidannelse. Der var intet, der tydede på, at Dansk Folkeparti ville skrue ned for kravene for fortsat at støtte regeringen, og en markant liberal politik stod bestemt ikke på det partis ønskeseddel. Socialdemokratiet var i bevægelse efter valget af ny formand, men hvorhen og hvor langt det ville bevæge sig manglede endnu at blive demonstreret. En eventuel succes for Socialistisk Folkepartis annoncerede venstredrejning kunne påvirke den bevægelse. Det Radikale Venstre skulle finde ud af, hvad det skulle bruge de 17 mandater til, og det var ikke alle i partiet, der var lige begejstrede for en fortsat stærk binding til at samarbejde med Socialdemokratiet.

Manuskriptet afsluttet den 15. september

*Tabel 1. Folketingsvalg 1990 – 2005.
Partiernes relative stemmefordeling. Mandattal i parentes.*

	1990	1994	1998	2001	2005
SD	37,4 (69)*	34,6 (62)	35,9 (63)	29,1 (52)	25,8 (47)
RV	3,5 (7)	4,6 (8)	3,9 (7)	5,2 (9)	9,2 (17)
KF	16,0 (30)	15,0 (27)*	8,9 (16)*	9,1 (16)	10,3 (18)
CD	5,1 (9)	2,8 (4)	4,3 (8)	1,8 (0)	1,0 (0)
SF	8,3 (15)	7,3 (13)	7,6 (13)	6,4 (12)	6,0 (11)
DF			7,4 (13)	12,0 (22)	13,3 (24)
KRF	2,3 (4)	1,9 (0)	2,5 (4)	2,3 (4)	1,7 (0)
V	15,5 (29)*	23,3 (42)*	24,0 (42)⌘	31,2 (56)*	29,0 (52)
FRP	6,4 (12)	6,4 (12)	2,4 (4)	0,5 (0)	–
EL	1,7 (0)	3,1 (6)	2,7 (5)	2,4 (4)	3,4 (6)
RF	0,5 (0)	–	–	–	–
FK	1,8 (0)	–	–	–	–
De Grønne	0,9 (0)	–	–	–	–
Demokratisk Fornyelse	–	–	0,3 (0)	–	–
Minoritetspartiet	–	–	–	–	0,3 (0)
Uden for partierne	0,3 (0)	1,0 (1)	0,1 (0)	0,0 (0)	0,0
Stemmeprocent	82,8	84,3	85,9	87,1	84,5
Antal vælgere (1000)	3.941	3.989	3.993	3.999	4.004

Note: * : Plus et mandat valgt på Færøerne. ⌘: Plus et medlem valgt på Grønland. Kilde: Den officielle valgstatistik fra Danmarks Statistik

Tabel 2

Regeringen Anders Fogh Rasmussen II
(Venstre og Det Konservative Folkeparti)

Udnævnt den 18. februar 2005, ændret 25. februar 2005.

Statsminister: Anders Fogh Rasmussen (V)
Økonomi- og erhvervsminister: Bendt Bendtsen (KF)
Udenrigsminister: Per Stig Møller (KF)
Finansminister: Thor Pedersen (V)
Beskæftigelsesminister: Claus Hjort Frederiksen (V)
Justitsminister: Lene Espersen (KF)
Kulturminister: Brian Mikkelsen (KF)
Undervisningsminister og kirkeminister: Bertel Haarder (V)
Transport- og energiminister: Flemming Hansen (KF)
Minister for videnskab, teknologi og udvikling: Helge Sander (V)
Fødevareminister: Hans Christian Schmidt (V)
Indenrigs- og sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen (V)
Minister for udviklingsbistand: Ulla Tørnæs (V)
Forsvarsminister: Søren Gade (V)
Socialminister og minister for ligestilling: Eva Kjer Hansen (V)
Miljøminister og minister for nordisk samarbejde: Connie Hedegaard (KF)
Skatteminister: Kristian Jensen (V)
Minister for flygtninge, indvandrere og integration: Rikke Hvilshøj (V)
Minister for familie- og forbrugeranliggende: Lars Barfoed (KF)